ZRZESZ KASZËBSKÔ

CZĄDNJIK
KASZEBSKJICH ZAJMOV

V MJONO BOSKJI
NORODNI VZENJIK

Vëdovajaci i redaktor wodpovjedzalni:
IGNACY SZUTENBERG – GDYNIA
ul. Swiętojańska 16.

»Zrzesz Kaszëbskô« vëchodô 1 roz v mjesąci. Przedpłatnô je rocznje 3.50 zł; kvartalnje 0,90 zł. Cządk 30 gr.

NR 11 | KARTUZE Lestopadnjik 1937 | ROK V

Czvjerc vjeku wod zjazdu młodokaszebov ve Gdińsku

Mijô v tim tu roku 25 lat, jak inteligencejô z nokozu czasu i potrzebe zindzenjô sę v vespolni gromadze zvoła zjazd v 1912 r. do historeczni stolecë Kaszebstva Zochodn ho — Gdińska. Zjazd nen dzis przëpominomë, żebe vezdrzec na njen jakno na jednę z vożnjeszech faz sztołcenjô sę meslë kaszebskji, chterna tejde całô beła podporządkovanô interesom polskjim. Kaszebov i Polochov vespolni spařęczivalë céle: krzivda, solidarnota v wobronje vłosniho dobra duchoviho i materjalniho. Pod zaborę dva norode słovjańskji razę kanęlë, zagarżoni cezeną germańską v agreseji. Polosze wumocnjivelë sę njezabeti n wutracenjim svobodë norodni. Kaszebji podlegelë cezińcovji, wostavjoni bjegę dzejov vegetaceji; krzivda Polskji sta sę dzelem Kaszebskji; Polosze pod cezińcę vëchovjivelë sę na vłosni movje, nowuce historeczni krejamko wuczoni. Kaszebskô przeszłota żeła v bajkach, wopovjostkach ledovech. Polskô jesz dosc beła mocnô, żebe nje poddac se zgubje norodni, za słabô — żebe zvarcec sobje pojigę. Kaszebom dzeje przeznaczełë leżec v zamjartvjice, belë wostavjoni na łasce dzejov, jederno Polosze belë do bjotkji z cezeną zdolni. Wostatni dzeje Kaszebov belë tak mali, v rodnech checzach, cechi, jak cechim może bëc czas v konanjim norodu, chteren nje vje, że to norodnô desza konô! Kulture vjikszech norodov, to smętorze małech ë słabech! — Tak hevo dzisodnję volô kaszebskji vanożnjik.

Kaszebską przëpomnjoł Cenova. Beło przed vojną svjatovą grzechę społecznim i politicznim nje zabec wo ji spravje, jak Kaszebską nje zabeł Cenova. Njeszczescé polskji beło jesz svjeżé, vjolgji; kaszebskji tak v dalenjiznje wostané, że beło nje na czase wo tim vspomjinac. Polskô pod cezińcę pótrzebova seł worganizacejnech, młodokaszebji dobrze to rozmjejąc, belno spravje polskji służelë. Cenova, som jeden, mało rozmjani, na te czasc lechim beł dlo ledu vëchovavcą, podnjos spravę kaszebską v vjeku „zimku norodov“ (1848). Nje beł pjerszim, bo v XVI i XVII vjeku Krofey i Pontanus vëdanjim pjesnjika i katechizmu przëpomjelë wo Kaszebach-Słovjińcach. Młodokaszebji rozmjelë potrzebe polskji na zemji kaszebskji. V dzisejszim znaczenjim beł to tipovi regjonalizm v prôcë nad Kaszebjizną, a jejich devizą: „co kaszubskie — to polskie“. Młodokaszebji vszestko tejde tłomaczelë interesem polskjim — tak mje vëjosnjô v diskuseji nad tim ruchem przedvojennim v. dr Majkovskji i jesz njechterni mjelë pomeszlenjé, że to separatizm — zaru dodovô. Dzisodnjovi ruch kaszebskji stoji v sprzecznoscë z młodokaszebskjim wo teli, że momë przede se interes kaszebskji-słovjańskji. Ruch młodokaszebov je wosobnim dlo se dzelę, dlote przińdze nom movjic wo samim zjezdze. Wuvogji te są konjeczné, żebe lepji rozmjoc poziceję młodokaszebov v latach przed vojną, przed tim anji potemu wo młodokaszebach nji może bëc movë, znaczenjé i som zjazd ve Gdińsku.

Ze zjazdu wostoł protokoł v wopracovanjim sekretarza zjazdu ks. Wojciechowskiego wo 9 stronach, z vëcinkę z „Gazety Toruńskiej“ nr 143 z 1912 r. i „Dziennika Poznańskiego“. Do protokołu są załączoné „ustawy Towarzystwa Młodokaszubów“ i notatkji robjoni v czase samiho zjazdu. Protokoł je v posadanjim v. dr Majkovskjiho, żeczno wusposobjoniho dlo przeboczenjô zjazdu v „Zrzeszë“. Na zjazd wupovażnja „karta legitymacyjna“ podpjisanô przez dr Majkovskjiho z programem zjazdu. Wodbeł sę 20 i 21 czervjińca 1912 r. ve Gdińsku przë Hintergasse 16 I v lokalu Bildungsvereinshaus.

Z tech, chterni sę zgłoselë na zjazd, dc 100 wosob, przeszło kole 60 z vszetkjich trzech zaborov. Wupovażnjenjé na zjazd wodebrelc leno ti, wo

chternech żecznosc można belo rechovac. Zagajenjé i przëvjitanjé gosci beło przez dr Majkovskjiho, mjeszkajęciho tej v Sopotach. Przevodnjiczącim je vëbrani Janta Połczyński z Zabiczyna, zastępcą ks. prob. Cyra z Drzycima i zmarłi v tim tu roku ks. Wojciechowski z Borzyszkowa.

Referate

Pjerszi „O dotychczasowej pracy młodokaszubów“ movjeł ks. Wojciechowski (Kaszebką beła le jeho matka). Novożnjeszą robotę vëkonelë młodokaszebji v literaturze — co ju teho je przëczeną, że ruch povstoł vestrzod młodzeże; że dzél jeji je v szkołach, nji mogła ta robota jinaczi vëkazivac sę jak leno pjorę. Dotąd belë trzë vożnjeszi zjazde. Na kuńcu zélnjika 1909 wutvorzeła sę społka dlo vëdovanjô „Gryfa“, chteren do numru 6 r. 1909 vëdovoł z vłosnech funduszov dr Majkovskji. V Koscerznje r. 1911 wurządzelë vëstavę kaszebskô-pom.; inicjativô vëchoda zez zjazdov. Na zjezdze v roku 1911 wustalelë pjisovnję i składnję kaszebską („Zarys ogólnej pisovni...“ napj. dr Lorentz, przepolaszeł Janovicz (Karnovskji) „Gryf“ nr 7-9 r. 1911). Celem teho tu zjazdu je z w o r g a n i z o v a n j é seł, chterne doną procovalë n j e z r z e s z o n é, bo ruch mk. zveskoł belni dzél działaczi i przejaceli. „O organizacji młodokaszubskiej” referovoł dr Majkovskji. Ruch młodokaszebov povstoł ju jakjis czas przed „Gryfem“ v Vdzidzach: prôcą Gulgovskjiho, v Pelplinje przez kołko kaszubologov (mj. j. noleżelë ks. Wojciechowski, sędza Karnovskji). Ruch młodokaszebov povstoł z przekonanja, że Kaszebov dô sę retovac l e n o na podstavje wostałi k u l t u r ë d o m o c i.

Kjej przed 4 latmi dr Lorentz przez rząd (njemjeckji) wutrzimivani badocz Kaszebjiznë z szkolnim Gulgovskjim założelë njemjeckji „Verein für kaschubische Volkskunde”, Kaszebji zaczęlë to stovarzeszenjé wuvożac za svoje przedstavjicelstvo. V tim, jak podovô protokoł, beła njebezpjecznosc; proponovelë założec gazetę kaszebską. V ti chvjilë povstoł „Gryf“ (pjismo to, jak mje vejasnjô v. dr Majkovskji, benomji nje povstało leno z antagonjizmu do „Vereinu”, ale chterno i mjało ruch inteligenceji popjerac; sprava, prôcô kaszebskô beła be szła v rękach njemjeckjich, „Gryf“ temu przeszkodzeł). Nokoze Vereinu v zocz{tku belë czesto nowukovi, noleżelë dloteho Kaszebji i Polosze. Vnetka jednak przez wurzędnjikov (!) v tovarzestvje tim panoszec sę zaczął hakatizm. Kaszebji tej zaczinelë go wopuscivac (Gulgovskji, Kocevjok skaszebjoni v Vdzidzach — też), co spovodovało povstanjé wosobno młodokaszebov. Zveskelë svoją prôcą przejaceli, „Kjej jesz tu i tam njedovjerzają nom, to z przëczenë njedobriho dzedzictva Cenove, jakji posodomë. Më za njeho cerpjimë (sic!). Przedłożoni wustave planovi worganizaceji mają nje demokraticznë wujęcë. Przevagę v njich mk. delë inteligenceji kaszebskji“. — Dr Kręcki ze Gdińska movjeł „O materialnych podstawach pracy młodokaszubów“. V roku 1909 wutvorzeło 8 wosob Społkę Vedavnjiczą z wudziałami po 15 mrk; ters społka mô 58 wudziałovcov z kapitałem kole 1500 mrk. Społka przechodza kriticznê chvjile, ale teru mô belné podstave. V novi worganizaceji człon ce czenni mają płacec 3 mrk. mjesęczno, zveczajni 1 mrk. rocznje.

Diskusejô

Po referatach wo godz. 5 po połnjé i przervje połgodzenni nastąpja diskusejô. Tu następuje dosc czekavi moment, v chternim sę vëkoże stosunk grupë mk. do zaproszonech przedstavjiceli żeciho społeczno-politiczniho polskjiho. Diskusejô je wo teli znamjennô, że zarzute tej vëpovjedzané pod adresę mk. jesz dzis v njezmjenjoni formje pokuteją, t. zn. svjodczą wo ignoraceji selë i vortosci ruchu kaszebskjiho v wogolnoscë. Cituję dosłovno za protokołem przebjeg i same diskuseję: — Ks. poseł Łosiński (posłę do sejmu preskjiho wod 1903 r. z wokręgu vejrovsko-pucko-karteskjiho — przëb. aut.): Jednak młodokaszebji zapevnjają, że mesl separatizmu je nje do pomeszlenjô, ale v provdzevoscë prôcô jejich robji sę separatistecznô (!) Zôs Gaz. Torińskô v tim molu podovô: Ks. poseł Ł. zez Srakojc vjidzi v ruchu mk. v j e l g ą n j e b e z p j e c z n o s c, choc przez samech mk. nje chcané i nje żeczoné. Kaszebji „Gryfa“ czetac nji mogą, lepji zrobji tam szerzenjé literaturë polskji. Dr Majkovskji wôdepch ten zarzut. — Wodezva posła Ł. całovno przeczi prôcë młodokaszebov! Młodokaszebji verazno stvjerdzelë, że leno na podstavje Kaszebjiznë dô sę retovac przed coroz vjikszim nalinanjim njemczeznë na Kaszebov. Vëkozivô wo tim statistika głosov do sejmu i parlamentu njemjeckjiho. Dlote też, dzis povjedzec możemë, leno mk. znelë i wodkrelë jistné rozvjązanjé celovi prôcë na Kaszebach dlo retovanja jich dlo interesov Polskji. — Po dr Majkovskjim movji dr Panecki: ...njech mk. sę nje robją wosobną grupą politeczną, trzeba za to lud kaszebskji sparłęczec z polskoscą. Dr Majkovskji: zastrzegô sę, jaknobe ruch mk. chcoł abo mog meslec wo wodervanjim sę wod całoscë Polskji. Wudba takô beła be samobojstvem. Chodzi tu wo njic jinsziho, jak leno wo s p e c e j a l i z a c e j ę prôcë, dobetno na Kaszebach nocnech. Bo te, zanjim sę staną polskji, mdą stracone dlo njemczeznë. Ks. Wojciechowski procem ks. Łosińskjimu: Kaszebskji strone nocné mdą straconé, kjej nje wostaną kaszebskjima (!). Procô polskô heneż nje vestorczô; tracimë tam vjedno grunt pod nogami. Postęp germanizaceji

novjikszi je na Kaszebach nocnech, co sę dô stvjerdzec v liczbach. Zôs Gaz. Torińskô tak podovô: Ks. W. stvjerdzô postępe germanizaceji na Kaszebach i vjidzi jederné zbavjenjé przez ruch młodokaszebskji (!), chteren jak nożeczni vespjerô, choci som nje je Kaszebą. — V wobronje mk. stovô Bernard Chrzanowski z Poznania, co „wodkreł“ Kaszebską dlo literature polskji. Poseł dr Łaszewski z Gredząndza (pozdnjeszi I vojevoda pom.) movji wo stosunku novi worganizaceji kaszebskji do institucejov polskjich i vjidzi pożetk tej leno, kjej młodokaszebji mdą z njima procovac ręka v rękę. Ks. Wojciechowski zapevnjô, że takji leno mogą bëc zamjare mk. Starszô generacejô może mjec v svim ręku kjerunk planovi worganizaceji, kjej sę nje wodsenje wod mk., na chternech patrzi z njevjarą, jak to sę v dzelu stało przez svjeżo założoné „tovarzestvo przejacceli Kaszebov“, le novą worganizacejęvesprze (mô na mesle worganizacejęzrzeszoną z Polochov przez sędziho Chmieleckiego v Sopoce 15. VIII 1912 r. — przëb. aut.). Dr Sobiecki wodezvoł sę „niedorzecznie” procem mk. Przemovjelë jesz jinšzi, po chternech kuńc diskuseji beło wo 7.10 vjeczor.

Sprzeczné belë zdanja v spravje statutu. Inicjatorze zjazdu belë na przëjęcé pòpravkov redakcejnech, le njick vjicij. Diskusejô beła bez wuchvał. Pevné żeczenja zebranech komitet mjoł, jak le sę dô, wuvzględnjic, przesle statut z popravką zebranim i zvołô nové zebranjé, na chternim worganizacejô mk. mô bëc wostateczno załatvjonô. Chto na dregji zjazd nje stavji sę, może sę pjisemno zgłosec jakno członk. Do przëszłi worganizaceji mk. (zarządu) zebrani zapevnjilë sobje ks. prob. Cyrę z Drzycima[1]) jakno przevodnjicząciho zarządu (prezesa), jakno sekretarza v. dra Majkovskjiho, skarbnjika v. dra Kręckjiho. Kuńc zjazdu v tim dnju wo 8.30 vjeczorę.

Refleksej zjazdové

Nad tim zebranjim nodłoższô beła diskusejô, szerokô i czekavô. Zetknęlë sę dva prąde: mesl młodokaszebov wo retovanjim Kaszebskji przez wuvzględnjenjé pjervjostkov kaszebskjich i mesl vszechnopolskô, chterna szła v to, żebe steczno, dô sę povjedzec, gvaltovno spoloszec Kaszebov, choc ze vszetkjim wo słabech podstavach, co mdze mogło do teho służec, z vjolgjim njevjerzenjim ruchovji młodokaszebskjimu, vjidzącą v njim njebezpjecznosc separatizmu. V zaproszenjim z wodezvą na zjazd verazno beło povjedzané: „Diskusejô nad kvesteją, czë ruch młodokaszebskji je wuzasadnjoni abo njé, nje mdze dozvolonô“. Diskuseji ti nje potrzebovelë dopuscec, jednak na nją zezvolelë. Më czelë to tak, jak be przecznjice młodokaszebov z njezgorą przëgotovelë sę na zjazd. Ks. poseł Łosiński (z pochodzenja Kaszeba) beł jejich przedstavjicelę. Jeho zarzute malińkji dało sę letko wodepchnąc. Jednak njechterni wostelë przë svojim nje vjerzenjim młodokaszebom. Pravje przë kuńcu zdarzeło sę, że z przëczenë njeporozmjenjiho, dze njicht vjinë nji mjoł, ks. poseł Ł. wuvożoł za konjeczné wostentacejno zebranjé wopuscec z svojim tovarzeszę dr Sobieckim (wosobjisti adherent posła Ł., advokat, pozdnjeszi starosta karteskji — p. a.). Tenże, to jesz dodając, svojim przemovjenjim sę skompromjitovoł jak njicht jinszi; jeho argumente bełe czesto dzecinni bez nomjeszi znajomoscë jistnech interesov Kaszebskji i jesz z zaczepką wosobjistą procem dr Majkovskjimu. Że njimo teho zebranjé nje wodbeło sę bez rezultatu, zapevnjającë so dò zarządu novi worganizaceji wodpovjedné wosobe, to je zasługą przevodnjicząciho zebranja v. Romana Jante-Połczyńskjiho (posłę do parlamentu njemjeckjiho wod 1890 roku z povjatov karteskjiho, puckjiho, vejrovskjiho. Kaszeba — p. a.). Svojim objektivizmę, taktę i zręcznoscą doprovadzeł do poveższego rezultatu, co podkreslел v. dr Majkovskji v toasce, vëgłoszonim na tczę przevodnjiczącego zebranjov zjazdu na vespolni vjeczerzë wuczestnjikov zjazdu (v „Danziger Hof“).

Takjim komentarzę zakuńczeł v protokule sekretorz ks. Wojciechowski[2]) pjerszi dzeń zjazdu. Postępniho dnja wodbeło sę dregji zebranjé.

p. v. m. Feliks Marszôłk

[1]) Ks. Cyra zgjinął v vëpodku z autę dnja 14. VIII 1914 (wurodz. 1857).
[2]) Ks. Wojciechowski wumar 28. VI 1937.

Jan Rompskji

Vseboj

III

Vjichre veją...
A cemnosce nocë
Pjoŕne reją —
Jem v wognja złoce.
Ve mje chaja,
Boju je straszni rëk.
Vjichrov paja
Tam mstë provadzi zvek.
Jô do Ładë
Drożeszcze chcę ju mjec.
Dej mje gładel!
Zlecë, do mje ju zlec!
Jô le cebje —
Do ce bleżij chcę,
Co boj grzebje,
Vcig na ce leno żdżę.

Er-Ka

TESKNJĄCZKA

Vjerzt povstałi v kuńcu XIX a na początku XX stalatiho — nen „vespjevoł starovni pjesnjorz kaszebskji“, jak nas informuje czetińc, za postrzednjictvę chterniho v „Zrzeszë” wukożą sę postępné publikaceje ledoviho trubadura kaszebskjiho z pov. karteskjiho, v pjisovni przez nas stosovani. Red.

Stroskani tułocz, vëgnanjec ti zemi...
Smutek mje sciskô, desza baro mgleje;
Lud tak valeczni hi tak Bogu vjerni,
Dzisi, jak trzcena wod vjatru, so chvjeje.

Dzisi ju kożdi goni za mamoną;
Sprzedaje zemję hi vłosné wognjisko...
Sprzedaje vjarę, sprzedô deszę całą...
O! Straszni sąd Boskji je ju tak blisko.

— Dzisi lud nje chce mjec Boga nad sobą —
— Dzisi lud skłodô hołde temu svjatu —
— Dzisi wobłuda, zazdrosc hi njenavisc —
— Dzisi nje wuvjerzi navet brat bratu.

Jak długo, Boże, scerpjisz takji złosce,
Kjede też zrobjisz kunjec ti wobłudze...
Kjede zavjeje duch svjęti mjełoscë,
Żebe zapoloł svjętą mjełosc v ludze?

Vjem, żes vszechmocni hi że vszestko możesz.
Zrob, be lud całi wuznoł Ce za Pana!
Cze Te som zechcesz, tede to wuczinjisz,
Że vszesce razem padnjem na kolana.

Vjem, żes łaskavi, le korzesz za złosce;
Za grzeche nasze hi za nasze vjine.
Lecz wodpuszcz, Boże, przez Tvé mjiłosęrdzé!
— Bo czas ju zesłac dlô nas pokoj mjełi.

Vjem, że to zrobjisz, le njic nje vjem kjede:
Napevno będę ju spoczivoł v grobje!
Le Të doch mje zbudzisz z mego tu spanja,
A jô povstanę hi złożę dzękji Tobje!

Z DNJA

Z dzisa i na vjitro

Spotkoł jem nje pomilonibo roz Kaszebę. Naszło na mje takji rozpolenjé i rzek mu jem, że vszesce Kaszebji mdą muszelë stoc sę takjima Polochami jak v Varszavje. Nen spokojno wodrzek (autenticzné!):

— Muszelë be krev vëpompovac, a polskji vpompóvac, tejde może be Kaszebji stelë sę Polochami, ale znovu serce mdze po svojimu bjeło; to jednak z teho njic nje mdze.

* * *

Rozmajiti rozmajiee wo tim godają. Czegos sę vjerę docigają, ale jakjis z teho komus przińdze pożetk? Chodzi wo wodrodzanjé sę. Wodroda Kaszebov na vschodze na ten sę ôrt wodbivô, że njechterni z njich „zachodzą“ v zosodze. Po tim poznac, jak movją, strone svjata... To je tak wobmeszloné, że, jak chtos do zosodë pudze, tej nastanje szczęstlevosc i pokoj mjedze ledami. Dokonô teho gvesno novi człovjek przez ten czas zrodzoni? Podobno jo. Nji mogę jednak v to wuvjerzec, żebe „separatisce“ konjeczno za „separatizm“ chcelë sę separovac i sedzec v zosodach. Chto chce bëc „państvovotvorczi“ dlo zaspokojenju sviho sadizmu, ten dregjiho v błoce, bagnje mdze topjeł — tak czenją nom njeżeczni ledzé. Jinaczi nje potrafji „vożnim” bëc człovjekę, jak leno błotę go wobceskivającë. Przińdze nom czekac le na vërovnanjé bilansu. Njic jinsziho.

* * *

Zaczoł jem wo takjim zdarzenjim:

Wokręt na morzu v dalekji jachoł strone. Vożr.é mjoł polecenjé, vjele zależało też wod dobriho sterovanjô. Płenęlë v tovarzestvje złotiho słunuszka i spokojni nocë. Belniho mjelë kapitana; kjerovoł żecim ledzi i wokrętem vestrzod drogji. Jakjihos razu bladi strach njibe wogroszka zatrzis załogą. Hevoż zvjastun njeszczesciho na vjidnim morzu! Pokozoł sę i sedzi! Sleskji zib zniji vzdrig serca wokrętnjikov. To petrel*), małi ptoch wusod na przedze wokrętu! O, to lechech zvjastun i njespokojnech dnjov! Njeroz do sto mil wod brzegov lotivaje jak v błądziszczu. Ceż robjic? Choci njick nje vskazivało, żebe chlastavjicą pokreło sę njebo i vode, bójni kapitan zastrzeloł ptoszka. Mesloł, że burzę tim wodnekô! Njespodzajno reklë vjichre, zburzelë vode morza i wokręt zatopjelë.

— Kapitanje, mesloł jes, żes vjichre i pjorne wusmjercoł, a to ptoszk le zgjinął! Bolecha.

---

*) n. Sturmvogel, ł. Procellaria.

Vłosną drogą

II

Do techczos Zrzeszińce nje vspomjinelë v svojim cządnjiku wo nas prostim ledu i to pevno z ti przëczenë, że lud ten mało czetivô ten cządnjik i nje zajmivô sę bleżij svojima spravami kaszebskjimi, choc rovnak jak inteligenceji tak i nom chodzi wo vjelgą rzecz — Kaszebstvo. Njimo vszetkjigo i më

Jan Trépczik

Wopocuszkom

Wopocuszkom zvone grają,
Wuceszni jich ton.
Zev na nobożińistvo daje
— Do njeba naj gon...

Tak vaj wopocuszkom volô
Do kaszebskjich stron
Tesknjączka gnocanô — golô
— Serca smutni zvon.

Wopocuszkom v rodni brzade
Wusadnje so ptoszk;
Won je doma, trojni sade
Wonją mu woporenoszk.

Hej, vanożnjice, va bjedni
Porozeszłi v svjat,
Jakuż wubjiszkac v se sledni
Rozetkani kvjat?!

Tę kol starszech — nenkji, tate
Sink na klinje je;
Pogovarzą v checzë brate,
Sostra posmjeje...

Namjenjenim, vënekani,
Nji mosz njick kol se:
Anji zevjącigo zvona
Anji rodni vsë...

momë pravo i wobovjązkji robjic i meslec wo nji i ją bogacec. Je ju noveższi czas sę do tego zabrac, nje zdrzec na to, co robją jinszi, le dobrze sę przëzdrzec sobje samimu, zdrzecec z sebje cezeną a vëdobëc jistnigo ducha. Më Kaszebji nje jesmë żodnim tovarę tuzinkovim anji tandetą produkcijną. Jak kożdi jinszi norod — v ramach wogolnoledzkjich momë spełnjic rolę dzejovą. Nachodzi ju czas, v chternim czenę zadecedujemë, czë Kaszebskô przestanje bëc targovjiszczę a przerodzi sę v przedmurze wo tak mocni vortosci moralni i fiziczni, wo chterną kożdô fala sę rozbjije. Tę provdę muszimë zrozmjoc.

Naszô inteligencejô nje posodô teli rąk robocech, żebe budovac cos kaszebskjigo nje leno vjolgjim nakładę seł fizecznech, ale i belnim kapitałem moralnim dlo vspolnigo dobra — przez prôcę vszetkjich Kaszebov abo pomoc skądes jinąd. V vłosni potrzebje më muszimë sę zdobëc na maksimalną energeję. Jesmë norodę bogatim v vëtrvałosc, chterną vzmocnjic trzeba v prôcë dlo nas samech.

Ideologija ezenu muszi sę zrodzec z naszech individualnech i zespolonech vortosci. Tede zorękovac możemë ji trvałé dobëcé. Célem najim je wostac sobą przë pełnim wudoskonalenju. Cél ten muszi wodpovjodac duchovji słovjańskjimu i leżec na linji jistnech interesôv kaszebskjich. Muszi bëc nasz vłosni. Drëdzavo kaszebskji. Nje szteczni anji pożeczoni. A tede mdze znac robotę inteligenceji belną, rzetelną, jakno svjadectvo vortosci moralnech.

F. Bieszk

Co sę czeje ë ezetô

Pod znakę Sztandaru

Njedzela 17. X. tr. v Vejrovje mdze pamjętnô z wodbivający sę wuroczestoscë pod znakę braterczi wofjarë povjatu morskjiho dlo Armeji. Wuroczestosc przekozivanjô 11 ckm. I bataljonovji morskjimu i sztandaru wodbiva sę przë vespolwudzale dostojnjikov państvovech i koscelnech, akcentującech svoją wobecnoscą, że pevno docenjô sę znaczenjé i wofjare Kaszebov povjatu nadmorskjiho dlo potrzebov Armeji. Robota zworganizovani pomocë dlo vojska dała dobri venjik. Wuroczestosc vëkoziva, że nje vestorczô sebje vszędze Kaszebą nazevac, ale zdobëc sę na nôskromnjeszą chocbe wofjarę. Patrząc na przebjeg wuroczestoscë — woddovanjé vojsku broni noleżi wuvożac za moment stateczni, ale akt darovanjô Sztandaru beł dlo nas nopjęknjeszi. Simbolę najiho vespolniho żecô — „Sztandar" — darovani przez Kaszebov, njechże mdze Polochov i nas na vjedno parłęczoł v vespolni spravje.

Kjile beło jesz momentov takjich, tovarzącech wuroczestoscë, że noleżi wo njich choc v krotkoscë vspomnąc. Znaczenjé moralnë przeżivaniho dnja dało sę dobetno vëczëc. Przemovjenjé Grothe z Żeleva vëkozivało troskę wo dobriho żołnjerza i przëvjązanjé do svoji vjarë. Minister sprav vojska gen. Kasprzycki podkresloł vogę konsolidaceji społeczeństva i mocni armeji v marszu do przińdoscë państva, czën Kaszebov je teho dokozę; dôł v veraznech słovach to zobovjązanjé, że zmjiłkji historeczné procemku do Pomorza njigde ju sę nje povtorzę. Je to virazę zdecedovani wobronë Pomorza i boczlevi napravë stosunkov. Serdeczno movjeł ks. biskup morskji dr Okoniewski. V duchu kaszebskjim-pomorskjim przemovjoł na połnjim żołnjerskjim prezes „Stanicë" v. E. Jonas z Tornja. Na czase v ti meslë movjeł v. K. Kreft, viceprezes „Stanicë". Przemovjenjé zôs provadzącho vjidzavjisko perznę razeło „zemnech", jak podovô prasa, Kaszebov. Tuńce kaszebskji vdzęczno belë pokozané. Belno movjeł burmistrz Vejrova v. Bolduan z worądze nadovanjô

wobevatelstva honoroviho Vejrova naczelnimu wodcovji — marsz. Śmigłimu-Ridzovji. Przemovjenja te mają svoję vimovę. Mjilko beło vjidzec i „Grifa“ na wofjarovanim sztandarze; to vjidni znak przejęti wobronë Kaszebskji przez polskji vojsko! Na defiladze belnô postava vojska, rezervjistov, tovarzestv, dzevczęta v snožech strojach kaszebskjich i simpatecznô grepa rebokov z mjedzemorza z pjęknim spjevę skłodało sę na njezabędlevi wobroz rzeczevjistoscë.

Zasądzenjé

V apelaceji przed Sądę Wokręgovim v Gdinji stovoł dnja 5 rujana tr. Vaji redachtor wodpovjedzalni Ignaci Szutenberg, radni mjasta Gdinji. Przez Sąd Grodzkji v Kartizach na njejavni rozpravje 18. 7. tr. skozani beł na 3 tidznje aresztu, zapłacenjé karë 10 zł i kosztov sądovech 6 zł. Na rozpravje apelacejni skozani je na 9 (dzevjęc) mjesąci aresztu bez zavjeszenja, zapłacenjé 50 zł kare z kosztami sądovima. Rozprava ta beła javnô. Zaczepjoni przez sąd art. „Gduńsk, nasz stoleczni gard“, dlo przëboczenjô dodomë, nje beł skonfiskovani, jeho meslą przednją beło vëkozanjé przëmusovi rezignaceji dzejovi Kaszebov procemko do teho, na co sobje pozvolô politika njemjeckô pevnô se ve Gdińsku. Z mola wosta zapovjedzanô kasacejô.

Z żeciho »Stanicë«.

Wodbeło sę 15. X. tr. inauguracejné zebranjé diskusejné Zrzeszenja Mjełotnjikov Kaszebjiznë v Tornju, na chternim przemovjenjé povjitalné jak i referat na temat „Odrodzenie zachodnich Kaszub” vëgłoseł prezes „Stanice” v. Edmund Jonas. Potemu dosc żevô nastąpja diskusejô.

Epilog z 1935 roku.

V rujanje tr. wodsodivoł v. Al. Labuda szterodnjovi areszt za zervanjé pjeczęcë z maszinë drekarczi „Zrzeszë“, chterna tej v vanożenjim svojim wutulenjé nalazła pod dachę stari checzë, co vedle worzeczenjô karteskjiho starostva spovodovało ji zajęcé z przëczenë njebezpjecznoscë żecô, a z povezsziho wulokovanjé jeji v budinku starostva do jesenji 1936 r. Starostą tejde beł vasta Jerzy Czarnocki (fortuna variabilis). Wodsedzenjé karë administracejni nastąpjeło kjile dnji przed vëgłoszenjim v Tornju referatu vespole z deją Vjolgjiho Pomorza na temat: Wodroda zochodnech Kaszebov. Ten fakt tłomaczi v. dr Stelmachóvskô na svóje wudbanjé v broszurze „Regionalirm etnograficzny na tle przykładów“ str. 23 na ten órt, że „pjismo to (Zrzesz) wobjavjeło tak mocno svoje tendencje separatisteczné(!), że v kuńcu beło skonfiskované i zavjeszoné“ (Arch. Etn. I. Zach. Słow. U. P. z. I Poznań 1936). Vastnje ti i to jesz przëpomnjemë dlo zakuńczenjô: mutatis mutandis ...

PRZEZER VEDAVOV

— „Gramatyka pomorska“ Dr F. Lorentz. Zeszyt 8. Poznań 1937. str. 1017—1176. Zavjerô: dokuńczenjé dzelu trzeciho. Dzél czvjorti: I Składnia, II Nauka o zdaniu. Sp. dr Lorentz przeprovodzoł korektę ti vjolgji gramatikji do str. 1129, postępné są Vëdavnjictva. Do nabecô v ksęgarejach Gebethnera i Wolfa.

— „Katilina” — Leon Heyka. Szołobułka v trzech aktach z prologę i epilogę. Kartuzy 1937. Str. 63. 8o.

— „Teka Pomorska“ v wostatnim cządku (Nr 3 R. II) mj. j przënoszô: Drogi młodej inteligencji pomorskiej — A. Bukowski; Prof. dr Józef Łęgowski a Kaszubszczyzna — J. Karnowski. V kronjice: Akademicy pomorscy w Warszawie — B. Ñuszkowski; recenzejô J. Karnovskjiho wo dramace Stéfana Bieszka „Tobie Ojczyzno” napjisanô bare żeczno, z vskozanim na belni valore wujęcô dramaticzniho sztekji.

— „Jantár“ R. I z. 3 wrzesień 1937 Gdynia. V dzelu recenzejnim postrzegomë charakteristiczné womovjenjé ksążkji Stelmachovskji B.: Sztuka ludowa na Kaszubach (Poznań 1937) przez J. Krajewską, chterna vskozivô na bogactvo ti prôcë etnograficzni jak też i na pevné njedokładnoscë, pomnjeszające vortosce prôcë nowukovi.

PRZËBÔCZIVOMIË

Do teho tu numru „Zrzeszë“ dołączô sę „przekaz rozrachunkowy“ dlo tech Czetińcov, chterni jesz nje wuregulovelë prenumeratë za „Zrzesz“. Chto regularno vpłocô na abonament — ten dostovo regularno pjismo.

Administracejô

ROCZEZNE

1. XI. 1908 je vedani pjerszi cząd „Gryfa“; vëdovca i redachtor dr Aleksander Majkovskji v Koscerznje; drekovani ve Gdińsku.

6. XI. 1657 Friedrich Wilhelm, elektor brandenb. dostovô wod Polskji Lębork i Betovo jakno lenno, Drahim jakno zastav.

Tłukjem „Zrzeszë Kaszëbskji“ v Kartuzach